

**Koszty sądowe
w sprawach cywilnych.
Art. 98-124 KPC.
Komentarz
Wydanie 10.**

Tytuł I. Przepisy ogólne

Literatura: *J. Brol*, Z problematyki sądowego zwalniania od kosztów w sprawach cywilnych, w: *E. Holewińska-Łapińska*, Prawo w działaniu. Sprawy cywilne, Warszawa 2008; *K. Kamińska-Krawczyk*, Obniżanie przez sąd opłaty egzekucyjnej, PPE 2012; *K. Kazimierzczak*, Koszty tłumaczenia europejskiego nakazu zapłaty, PPE 2011, Nr 4; *M. Kowalska*, *A. Malmuk-Cieplak*, Stosowanie ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, PS 2006, Nr 9; *J. Litawski*, Prawo strony do żądania zwrotu należności powstałych w procesie cywilnym, PS 2007, Nr 6; *M. Sorysz*, Jeszcze kilka uwag na tle nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i zmian dokonanych w KPC, MoP 2006, Nr 20; *tenże*, Nowa ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – wybrane problemy, cz. 1, MoP 2006, Nr 8; *tenże*, Nowa ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych – wybrane problemy, cz. II, MoP 2006, Nr 9; *Ł.M. Zamojski*, Miarkowanie opłaty egzekucyjnej, PS 2014, Nr 11–12; *T. Zembrzuski*, Opłata od zażalenia w przedmiocie odrzucenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia, R. Pr. 2011, Nr 3; *A. Zieliński*, Pytania i odpowiedzi prawne, Pal. 1999, Nr 9–10.

Art. 1. [Zakres przedmiotowy]

Ustawa określa zasady i tryb pobierania kosztów sądowych w sprawach cywilnych, zasady ich zwrotu, wysokość opłat sądowych w sprawach cywilnych, zasady zwalniania od kosztów sądowych oraz umarzania, rozkładania na raty i odraczania terminu zapłaty należności sądowych.

1. Przepis art. 1 określa zakres przedmiotowy regulacji normatywnej ustawy. Definicję pojęcia „kosztów sądowych” zawiera art. 2 ust. 1. Dla ustalenia zakresu zastosowania komentowanej ustawy decydujące znaczenie ma również pojęcie „sprawy cywilnej”.

Ustawodawca w art. 1 KPC definiuje sprawy cywilne jako sprawy z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również jako sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz inne sprawy, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych.

Ta ustawowa definicja „spraw cywilnych” określa krąg spraw, które z woli ustawodawcy zostały poddane reżimowi prawa procesowego cywilnego. Nietrudno zauważyć, że dla oznaczenia spraw cywilnych ustawodawca przyjął mieszane kryteria, a mianowicie materialne i formalne.

Stosując kryterium materialne, ustawodawca do spraw cywilnych zaliczył sprawy, które ze swojej istoty do tych spraw należą, jako normowane przepisami prawa cywilnego. Stosując kryterium formalne, definicją „spraw cywilnych” ustawodawca objął sprawy, które nie są nimi ze swej istoty, a jedynie z woli ustawodawcy zostały poddane właściwości sądów powszechnych.

Wymienienie przez ustawodawcę w sposób wyczerpujący rodzajów spraw uznanych przez niego za cywilne determinuje przedmiot sądowego postępowania cywilnego.

Artykuł 2 § 1 KPC stanowi, że do rozpoznawania spraw cywilnych powołane są sądy powszechne, o ile sprawy nie należą do właściwości sądów szczególnych, oraz Sąd Najwyższy. Tym samym ustawodawca wprowadza domniemanie drogi sądowej w sprawach cywilnych. Przez „sądy powszechne” należy rozumieć sądy rejonowe, sądy okręgowe i sądy apelacyjne. Natomiast do kategorii sądów szczególnych należą sądy wojskowe (art. 1 § 2 PrUSP oraz Naczelny Sąd Administracyjny (PrPostAdm; zob. także art. 175 ust. 1 Konstytucji RP).

- 2 2. Ustawa obejmuje zatem swoim zakresem wszystkie sprawy cywilne oraz sprawy uznane przez ustawodawcę za cywilne, a rozpoznawane przez sądy powszechne oraz Sąd Najwyższy.
- 3 3. W art. 1 komentowana ustawa utrzymuje w mocy (nie uchyla) przepisy dotyczące kosztów sądowych, jeżeli mają one charakter przepisów szczególnych.

W szczególności pozostają w mocy przepisy zwalniające od opłat sądowych:

- 1) art. 1086 § 4 KPC;
- 2) art. 29b § 1 KKW;
- 3) art. 207 i n., 306, 455 ustawy z 15.5.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 243 ze zm.);
- 4) art. 5 ust. 1 pkt 1, art. 6, 13, 16 ust. 1, art. 26 pkt 1, art. 29 ustawy z 17.12.2004 r. o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania (Dz.U. z 2005 r. Nr 10, poz. 67 ze zm.);
- 5) art. 234 ust. 2 ustawy z 27.8.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1510 ze zm.);
- 6) art. 17 ustawy z 17.6.2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 75);
- 7) art. 24 ust. 1 pkt 5 ustawy z 24.4.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.);
- 8) art. 132 ust. 2 ustawy z 28.2.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 498 ze zm.);
- 9) art. 18 ust. 3 ustawy z 14.2.2003 r. o przenoszeniu treści książki wieczystej do struktury książki wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym (Dz.U. Nr 42, poz. 363 ze zm.);
- 10) art. 35 ust. 3 ustawy z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1234);
- 11) art. 67 ust. 2 ustawy z 13.10.1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. Nr 133, poz. 872 ze zm.);
- 12) art. 5 ustawy z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 986 ze zm.);

Art. 1

1. Ustawa o kosztach sądowych...

- 13) art. 6 ust. 6, art. 7a ust. 6 i art. 10 ust. 2 ustawy z 20.8.1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 770 ze zm.);
- 14) art. 3 ustawy z 17.7.1997 r. o szczególnych zasadach postępowania administracyjnego i sądowego w związku z usuwaniem skutków powodzi z lipca 1997 r. (Dz.U. Nr 80, poz. 494 ze zm.);
- 15) art. 29 ust. 6 ustawy z 20.2.1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. 2015 r. poz. 13);
- 16) art. 26 ust. 6 i art. 32 ust. 4 ustawy z 20.2.1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 14);
- 17) art. 24 ust. 6, art. 29 ust. 4 i art. 30 ustawy z 20.2.1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 44);
- 18) art. 25 ust. 5 i art. 35 ustawy z 20.2.1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1798);
- 19) art. 56 ust. 3 ustawy z 14.12.1995 r. o izbach rolniczych (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1027);
- 20) art. 14 ustawy z 1.7.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1000);
- 21) art. 27 ust. 6, art. 33 ust. 3 ustawy z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1599);
- 22) art. 28 ust. 6, art. 33a ust. 3 i art. 34 ust. 4 ustawy z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1889);
- 23) art. 33 ust. 6 i art. 39 ust. 3 ustawy z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 169);
- 24) art. 29 ust. 6, art. 35 ust. 4 ustawy z 30.6.1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1712);

- 25) art. 11 i 15 Konwencji o ułatwieniu dostępu do wymiaru sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych, sporządzonej w Hadze 25.10.1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 18, poz. 86);
- 26) art. 25 ust. 1 ustawy z 20.10.1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 482);
- 27) art. 19 ust. 6 ustawy z 13.5.1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 483);
- 28) art. 34 ust. 6 ustawy z 13.5.1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 43);
- 29) art. 65 ust. 3 ustawy z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 361 ze zm.);
- 30) art. 14 ust. 3 ustawy z 23.5.1991 r. o związkach zawodowych (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 263);
- 31) art. 13 ustawy z 23.2.1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 2099 ze zm.);
- 32) art. 63d § 1 ustawy z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 540 ze zm.);
- 33) art. 40 ust. 9, art. 46 ust. 4, art. 48 ust. 4 i art. 48c ustawy z 4.7.1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1726);
- 34) art. 4 ust. 2 ustawy z 9.11.1990 r. o przejęciu majątku byłej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (Dz.U. z 1991 r. Nr 16, poz. 72 ze zm.);
- 35) art. 20 ust. 3 ustawy z 10.5.1990 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 32, poz. 191 ze zm.);
- 36) art. 18 ustawy z 20.1.1990 r. o zmianach organizacji i działalności spółdzielczości (Dz.U. Nr 6, poz. 36 ze zm.);
- 37) art. 55 ust. 9, art. 60 ust. 7, art. 68 ust. 1, art. 69 ustawy z 17.5.1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 380);

Art. 1

1. Ustawa o kosztach sądowych...

- 38) art. 17 ust. 3 ustawy z 7.4.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 913 ze zm.);
- 39) § 6 i 8 ust. 3 rozp. RM z 7.9.1987 r. w sprawie wydzielenia powszechnych kas oszczędności z Narodowego Banku Polskiego i utworzenia Powszechnej Kasy Oszczędności – banku państwowego (Dz.U. Nr 29, poz. 159 ze zm.);
- 40) § 5 ust. 3 i § 7 ust. 2 rozp. MS z 14.7.1986 r. w sprawie prowadzenia ksiąg wieczystych założonych przed 1.1.1997 r. oraz utraty mocy prawnej niektórych takich ksiąg (Dz.U. Nr 28, poz. 141);
- 41) art. 16 umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową i Arabską Republiką Syryjską o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych, podpisanej w Damaszku 16.2.1985 r. (Dz.U. z 1986 r. Nr 37, poz. 181);
- 42) art. 29 umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Królestwem Maroka o pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych, sporządzonej w Warszawie 21.5.1979 r. (Dz.U. z 1983 r. Nr 14, poz. 69);
- 43) art. 36⁵ ust. 3 ustawy z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotecę (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 1916 ze zm.);
- 44) art. 6 § 3 ustawy z 26.3.1982 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o uchyleniu ustawy o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 11, poz. 81 ze zm.);
- 45) art. 17 ust. 1 umowy między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Austrii o wzajemnych stosunkach w sprawach z zakresu prawa cywilnego oraz o dokumentach, podpisanej w Wiedniu 11.12.1963 r. (Dz.U. z 1974 r. Nr 6, poz. 33 ze zm.);
- 46) art. 5 dekretu z 8.8.1946 r. o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej (Dz.U. Nr 39, poz. 233 ze zm.);
- 47) art. 10 dekretu z 26.10.1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279 ze zm.);

- 48) art. 4 dekretu z 7.7.1945 r. o odtworzeniu dyplomów i świadectw o ukończeniu nauki (Dz.U. Nr 27, poz. 164 ze zm.);
- 49) art. 15¹ ust. 4 dekretu z 6.6.1945 r. o mocy obowiązującej orzeczeń sądowych, wydanych w okresie okupacji niemieckiej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 25, poz. 151 ze zm.);
- 50) art. 57 ustawy z 21.6.1939 r. o zniesieniu służebności w województwach: krakowskim, lwowskim, stanisławowskim, tarnopolskim i cieszyńskiej części województwa śląskiego (Dz.U. Nr 59, poz. 389).

4. W uzas. uchw. z 26.11.1992 r. (III CZP 143/92, OSNC 1993, Nr 5, poz. 78) Sąd Najwyższy przyjął, że system kosztów sądowych, a – przede wszystkim – opłat sądowych, kształtowany jest z uwzględnieniem jego zróżnicowanych funkcji, przy czym funkcja fiskalna, tj. stopień, w jakim zasilają one budżet państwa, nie jest kwestią o dominującym znaczeniu. System ten jest istotnie odrębnie unormowany w przepisach dotyczących w sposób wyraźnie oddzielony kosztów sądowych (por. art. 8 i 9 KSCU). W KSCU przewidziano utrzymanie w mocy (a tym samym stwierdzono ich istnienie) przepisów dotyczących kosztów sądowych, jeżeli mają one charakter przepisów szczególnych (art. 44 KSCU). Jednocześnie w sposób szczególny unormowano, w drodze upoważnienia MS w porozumieniu z innymi ministrami (lub wysłuchaniu opinii), tryb zwolnienia od obowiązku uiszczenia opłat sądowych, a także wprowadzenia ulgowych stawek od wniosków o wpis w księdze wieczystej (por. art. 9 i 45 KSCU i wydane na tej podstawie zarządzenia i rozporządzenia).

Ustawowe wskazanie, że przepisy dotyczące kosztów sądowych zawarte w innych aktach prawnych mają moc jedynie, jeżeli mają charakter przepisów szczególnych, oznaczać musi, iż chodzić może tylko o takie normy, które w sposób wyraźny odnoszą się do kosztów sądowych. Przepisy te, jako szczególne, wymagają przy tym – zgodnie z przyjętymi regułami – ścisłej, a nie rozszerzającej wykładni.

5. Na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 1064 KPC (w brzmieniu nadanym komentowaną ustawą) sposób prowadzenia

egzekucji grzywien i kar pieniężnych orzeczonych w postępowaniu cywilnym, a także opłat sądowych i innych kosztów postępowania w sprawach cywilnych, przysługujących Skarbowi Państwa, określa w drodze rozporządzenia MS, mając na uwadze sprawność i skuteczność postępowania egzekucyjnego.

Aktualnie w tym zakresie obowiązuje rozp. MS z 29.7.2016 r. w sprawie sposobu prowadzenia egzekucji grzywien i kar pieniężnych orzeczonych w postępowaniu cywilnym, a także kosztów sądowych w sprawach cywilnych, przysługujących skarbowi państwa (Dz.U. z 2016 r. poz. 1227).

- 6** 6. W myśl przepisu art. 130 § 1 KPC, jeżeli pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek braku opłaty sądowej, przewodniczący wzywa stronę do jego opłacenia w terminie tygodniowym. W zarządzeniu wzywającym stronę do dokonania opłaty sądowej należy oznaczyć termin jej wykonania oraz wskazać skutki uchybienia temu terminowi (§ 126 i 127 RegSądR – obowiązywał do 21.6.2019 r.).

Pismo wniesione przez adwokata, radcę prawnego lub rzecznika patentowego, które nie zostało należycie opłacone, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu sporu (art. 130² § 1 KPC). W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w art. 130² § 1 KPC strona może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, pismo wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu pisma z tej samej przyczyny (art. 130² § 2 KPC).

Wzywanie do usunięcia częściowego braku opłaty sądowej winno odbywać się na zasadach ogólnych, tj. na podstawie art. 130 § 1 KPC ze skutkiem zwrotu pozwu w przypadku nieuiszczenia należnej (czyli całej – pełnej) opłaty (post. SN z 23.3.2016 r., III CZP 110/15, Legalis).

Zgodnie z ZmKPC 2019 wprowadza się art. 130^{2a} KPC wniesiony przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub radcę Prokuraturii Generalnej RP środek zaskarżenia, który nie

został należycie opłacony, sąd odrzuca bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli środek ten podlega opłacie w wysokości stałej lub stosunkowej obliczonej od wskazanej przez stronę wartości przedmiotu zaskarżenia. Regulacja nie znajdzie zastosowania, gdy środek zaskarżenia jest zawarty w pierwszym piśmie strony w sprawie lub gdy wysokość opłaty uległa zmianie na skutek sprawdzenia podanej przez stronę wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia. Rozwiązanie to będzie się odpowiednio stosować do wniosku strony o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia lub doręczenia orzeczenia. Wniosek złożony ustnie podlega odrzuceniu, jeżeli opłaty nie uiszczono najpóźniej w kolejnym dniu roboczym.

7. Z orzecznictwa:

7

- 1) Zasadą orzekania o kosztach jest, że ma ono charakter akcesoryjny w odniesieniu do rozstrzygnięcia o istocie sprawy. Skoro więc, ze względów proceduralnych, niedopuszczalne staje się przypisanie pozwanym odpowiedzialności odszkodowawczej solidarnej, należy konsekwentnie przyjąć, że zasądzenie kosztów nie może również przybrać postaci należności solidarnej (wyr. SN z 20.5.2011 r., IV CSK 588/10, Legalis).
- 2) Koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, jeżeli zostaną pokryte przez Skarb Państwa, nie stanowią kosztów procesu, o których mowa w art. 98 § 1 i 3 KPC. Podstawą ich ponoszenia przez Skarb Państwa nie są przepisy KPC dotyczące kosztów procesu ani przepisy KSCU. Subsydiarny i publicznoprawny obowiązek ponoszenia tych kosztów przez Skarb Państwa wynika z art. 29 ust. 1 ustawy z 1982 r. – Prawo o adwokaturze (post. SN z 28.3.2012 r., V CZ 161/11, Legalis).

Art. 2. [Katalog kosztów]

1. Koszty sądowe obejmują opłaty i wydatki.

2. Do uiszczenia kosztów sądowych obowiązana jest strona, która wnosi do sądu pismo podlegające opłacie lub powodujące wydatki, chyba że ustawa stanowi inaczej.

- 1** 1. W przepisie art. 2 następuje wyjaśnienie pojęcia „kosztów sądowych” w sprawach cywilnych, użytego w art. 1.

Koszty sądowe związane są z wykonywaniem przez państwo wymiaru sprawiedliwości przez władzę sądowniczą, czyli sądy i trybunały (art. 10 ust. 2 i art. 175 Konstytucji RP). Jednak przez pojęcie „koszty sądowe” należy rozumieć wyłącznie koszty związane z wszczęciem, prowadzeniem i zakończeniem postępowania cywilnego w danej sprawie. Do innej kategorii bowiem należą koszty ponoszone przez państwo na utrzymanie sądów państwowych, które istnieją niezależnie od wszczynanych postępowań cywilnych.

- 2** 2. Problematyka kosztów sądowych stanowi złożoną i delikatną materię. Wysokość kosztów sądowych może bowiem mieć zasadniczy wpływ na realizację zasady wymiaru sprawiedliwości – zasady prawa obywateli do sądu. Zasada ta wywodzi się zarówno z generalnej zasady konstytucyjnej, stwierdzającej, że RP jest demokratycznym państwem prawnym (art. 2 Konstytucji RP), jak i z art. 6 Konwencji z 4.11.1950 r. o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), według którego każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym.

Zasada prawa do sądu jest także wprost uregulowana w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

- 3** 3. Koszty sądowe ponoszą podmioty postępowania cywilnego biorące udział w procesie (strony) lub w postępowaniu nieprocesowym (uczestnicy), jeżeli nie zostali oni zwolnieni od ich ponoszenia w trybie przepisów art. 94 i n. KSCU bądź też jeżeli ustawa nie przewiduje podmiotowego lub przedmiotowego zwolnienia od kosztów. Zasady orzekania o kosztach procesu oraz postępowania nieprocesowego regulują przepisy art. 98–110 i 520 KPC.
- 4** 4. Koszty sądowe stanowią jeden z elementów kosztów postępowania cywilnego (art. 108 § 1 i 2 KPC).

5. Przepis art. 2 wyraźnie określa podmiot obowiązany do uiszczenia kosztów sądowych. Pojęcie „strony” użyte w przepisie nie pokrywa się z tym pojęciem w rozumieniu art. 64–85, 510 czy też art. 799 § 1 i art. 922 KPC.

Według przepisu art. 7 ust. 1 KSCU stroną w rozumieniu tej ustawy jest każdy uczestnik postępowania sądowego, w tym także świadek, biegły i tłumacz. Krąg stron w rozumieniu ustawy jest zatem szerszy od kręgu stron w rozumieniu KPC. Należy zaliczyć do niego:

- 1) strony procesu cywilnego, a mianowicie powoda i pozwanego (art. 126 § 1 pkt 1 KPC), współuczestników w sporze (art. 72–74 KPC), interwenienta głównego i ubocznego (art. 75–83 KPC), przypozwanego (art. 84 KPC), pełnomocników procesowych (art. 87 KPC);
- 2) uczestników postępowania nieprocesowego (art. 510 § 1 KPC);
- 3) kuratorów procesowych (art. 195 § 1, art. 447 i 448, 450 § 3, art. 454 § 1 i 2, art. 456 § 2, art. 143, 69, 510 § 2, art. 802, 818 § 1, art. 819 § 2, art. 908 § 1, art. 928 KPC oraz art. 19 § 1, art. 99, 157, 98 § 2, art. 125 § 2 KRO – dla osób fizycznych oraz dla innych: art. 426 § 1 KSH oraz art. 69 i 146 KPC);
- 4) przedstawicieli ustawowych (art. 66 KPC);
- 5) strony postępowania zabezpieczającego i egzekucyjnego (każda strona lub uczestnik postępowania – art. 730¹ § 1 KPC, wierzyciel i dłużnik – art. 799 § 1 KPC, a także innych uczestników tego postępowania – art. 922 KPC).

Obowiązek uiszczania kosztów sądowych mają wyłącznie osoby (fizyczne i prawne), które ustawa obejmuje pojęciem „strony”.

6. Jeśli chodzi o pisma procesowe, to art. 8 ust. 1 KSCU stanowi, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych stosuje się przepisy KPC. Do pism zatem należy zaliczyć:

- 1) pisma procesowe wymienione w KPC;
- 2) pozwy lub inne wnioski wszczynające innego rodzaju postępowanie, lub inny wniosek składane ustnie do protokołu (art. 7 ust. 2 KSCU).

W postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych pracownik lub ubezpieczony działający bez adwokata lub radcy prawnego może w sądzie właściwym, ustnie do protokołu, zgłosić treść środków odwoławczych i innych pism procesowych (art. 466 KPC w zw. z § 25 zarządzenia MS z 12.12.2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, Dz.Urz. MS Nr 5, poz. 22 ze zm.).

W postępowaniu egzekucyjnym wnioski i oświadczenia również można składać ustnie do protokołu (art. 760 § 1 zd. 1 KPC).

Należy przy tym wskazać, że od 8.9.2018 r. zgodnie z postanowieniami art. 760 § 1 zd. 2 KPC jeżeli przepis szczególny tak stanowi albo dokonano wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, wnioski i oświadczenia składa się wyłącznie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

7 7. Przepis art. 2 w ust. 2 statuuje obowiązek strony wnoszącej pismo do sądu uiszczenia kosztów sądowych, jeżeli pismo to:

- 1) podlega opłacie lub
- 2) powoduje wydatki.

Opłacie sądowej nie podlegają pisma w sprawach podmiotowo lub przedmiotowo zwolnionych od kosztów sądowych (zob. uw. do art. 94–96, 99, 100 KSCU).

Oдноśnie do podmiotów zwolnionych od obowiązku uiszczania opłat – zob. uw. do art. 94 i 96 KSCU.

Natomiast rodzaje pism, które podlegają opłacie sądowej, określa art. 3 ust. 2 i 3 KSCU.

Inaczej przedstawia się sprawa z pismami, które powodują wydatki. Pisma takie nie podlegają opłacie sądowej, ponieważ strona je wnosząca jest obowiązana do poniesienia wydatków związanych z tymi pismami. Chodzić tu będzie np. o takie pisma, jak: wnioski dowodowe, w których zgłasza się dowód z zeznań świadka zamieszkałego poza siedzibą sądu, z opinii biegłego, z oględzin nieruchomości lub rzeczy ruchomej itp. W takich wypadkach strona, która wniosła o podjęcie czynności połączonej z wydatkami, obowiązana jest złożyć zaliczkę na ich pokrycie (art. 2 ust. 2 KSCU).

Obowiązkiem uiszczenia kosztów sądowych nie jest obciążona strona zwolniona od kosztów z mocy KSCU (art. 100 ust. 1).

Nie pobiera się opłaty sądowej, a uiszczoną opłatę zwraca się, jeżeli zażalenie na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma (art. 394 § 1 pkt 1 KPC) albo na postanowienie sądu o odrzuceniu środka zaskarżenia (art. 394 § 1 pkt 11 oraz art. 394¹ § 1 KPC) sąd uzna za oczywiście uzasadnione (art. 395 § 2 KPC).

Ocena, czy zażalenie jest „oczywiście uzasadnione”, należy do sądu (przewodniczącego), który wydał zaskarżone orzeczenie, jak również może ona nastąpić w drodze oceny dokonywanej przez sąd II instancji lub podczas rozpoznawania zażalenia strony na zarządzenie przewodniczącego wyznaczające opłatę sądową od takiego zażalenia.

Zażalenie oczywiście uzasadnione, wniesione na zarządzenie przewodniczącego o zwrocie pisma lub na postanowienie sądu o odrzuceniu środka zaskarżenia, jest wolne od opłaty sądowej nie tylko w wypadku zastosowania przepisu art. 395 § 2 KPC (uchw. SN z 23.4.1993 r., III CZP 43/93, OSNC 1993, Nr 12, poz. 214).

Oznacza to, iż:

- 1) zażalenie może być „oczywiście uzasadnione” bez względu na to, czy sąd (przewodniczący), który wydał zaskarżone postanowienie (zarządzenie), dostrzeże swój błąd i zechce go naprawić w trybie art. 395 § 2 KPC;
- 2) stwierdzenie, że zażalenie jest „oczywiście uzasadnione”, może nastąpić także w trakcie kontroli instancyjnej zaskarżonego postanowienia (zarządzenia) albo przy rozpoznawaniu zażalenia na zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie obowiązku uiszczenia opłaty sądowej (zgodnie z ZmKPC 2019 – art. 394 § 1 pkt 6 KPC);
- 3) uznanie zażalenia za „oczywiście uzasadnione” oznacza brak podstaw do uiszczenia opłaty – nie ma więc tutaj zastosowania art. 130 § 1 i art. 130² § 1 i 2 KPC, a pobrana uprzednio opłata podlega zwrotowi na zarządzenie sądu – art. 80 ust. 2 i art. 99 KSCU (zob. uzas. cytowanego powyżej orz. SN). Zob. także § 127 RegSądR (obowiązywał do 21.6.2019 r.).

Nie pobiera się też opłat od pism wymienionych w art. 95 KSCU. Opłacie nie podlega również wniosek o dokonanie wykładni wyroku, złożony w trybie przepisu art. 352 KPC. Jeżeli natomiast postanowienie w zakresie wykładni jest przedmiotem zażalenia, to zażalenie takie podlega opłacie według zasad przewidzianych w art. 19 ust. 3 pkt 2 KSCU (por. post. SN z 22.3.1978 r., IV CZ 43/78, OSNCP 1979, Nr 1, poz. 10).

Strona w całości zwolniona od kosztów sądowych z mocy ustawy nie ponosi opłat sądowych ani wydatków związanych z wniesieniem przez siebie pism (zob. art. 100 KSCU). Natomiast strona zwolniona od kosztów częściowo ponosi opłaty sądowe i wydatki w zależności od treści postanowienia o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych (art. 101 ust. 3 KSCU).

Częściowe zwolnienie od kosztów sądowych może bowiem polegać na zwolnieniu od poniesienia albo ułamkowej lub procentowej ich części, albo określonej ich kwoty, albo niektórych opłat lub wydatków. Może też polegać na przyznaniu zwolnienia co do pewnej części roszczenia lub co do niektórych roszczeń dochodzonych łącznie (art. 101 ust. 2 KSCU).

Ponadto z mocy przepisów szczególnych od opłat sądowych od pism wnoszonych do sądu zwolnione są m.in.:

- 1) pisma wnoszone w okresie likwidacji oraz w okresie postępowania związanego z podziałem spółdzielni, przeniesienie własności rzeczy i innych praw majątkowych oraz w przedmiocie zakładania ksiąg wieczystych – art. 18 ustawy z 20.1.1990 r. o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości (Dz.U. Nr 6, poz. 36 ze zm.);
- 2) pisma wnoszone w sprawach pobierania i przeszczepiania komórek, tkanek i narządów – art. 14 ustawy z 1.7.2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1000).

Zgodnie z art. 10 KSCU, opłatę sądową strona powinna uiścić podczas wniesienia do sądu pisma podlegającego opłacie.

Bliżej na ten temat zob. uw. do art. 10 KSCU.

Skuteczne jest uiszczenie opłaty sądowej należnej od strony przez inną osobę (uchw. SN z 12.4.1995 r., III CZP 40/95, OSNC 1995, Nr 7–8, poz. 113).

Przejdź do księgarni →